

**Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego
w Warszawie**

**Gesundheitskammer
im Generalgouvernement
(Izba Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie)**

[1939] 1940-1942 [po 1945]

Sygn. 251

Opracował: mgr Bernard Sobiczewski

Warszawa 2005, 2013

Spis treści:

Wstęp do inwentarza	s. 3
Inwentarz	s. 8

**WSTĘP DO ZESPOŁU: GESUNDHEITSKAMMER IM
GENERALGOUVERNEMENT IZBA ZDROWIA W GENERALNYM
GUBERNATORSTWIE)
[1939] 1940-1942 [PO1945]**

I Dzieje ustrojowe urzędu

Izba Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie z siedzibą w Krakowie została powołana na mocy rozporządzenia Generalnego Gubernatora Hansa Franka z dnia 28.02.1940r. Stała się urzędem, który podporządkował sobie istniejące dotychczas organizacje zawodowe pracowników służby zdrowia. Zgodnie z powyższym aktem Izbie podlegały osoby wykonujące na terenie Generalnego Gubernatorstwa zawody: lekarza, lekarza-dentysty, technika-dentysty, felczera i położnej¹. W maju 1940 r. włączono do urzędu Izbę Aptekarską². Kierownikiem Izby Zdrowia został mianowany nadradca sanitarny dr Jost Walbaum piastujący jednocześnie funkcję kierownika Wydziału Spraw Zdrowotnych w Urzędzie Generalnego Gubernatora. Jego stałym zastępcą był referent dla Izby Zdrowia w Wydziale Spraw Zdrowotnych Urzędu GG. Funkcję tę pełnił dr Werner Kroll. W 1941r. do obszaru działalności Izby włączono teren piątego okręgu wchodzącego w skład Generalnego Gubernatorstwa - Galicji.

Struktura organizacyjna urzędu obejmowała 9 działów rzeczowych, 6 działów zawodowych oraz ekspozytury Izby przy okręgach, starostwach i powiatach.

I dział rzeczowy regulował sprawy administracji ogólnej i składał się z 6 oddziałów:

- 1) Registratura
- 2) Osobowy
- 3) Zarząd majątkowy
- 4) Kasa
- 5) Kontrola Kasowa
- 6) Oddział budżetowy

Dział II rzeczowy obejmował sprawy rozrachunkowe.

Dział III zajmował się zagadnieniami pracy i składał się z 3 oddziałów:

- 1) Organizacja pracy
- 2) Ubezpieczenie społeczne ,
- 3) Komisja do zawierania umów

Dział IV rzeczowy realizował sprawy prawnicze i obejmował 4 oddziały:

- 1) pomoc prawna
- 2) sąd zawodowy
- 3) poradnictwo podatkowe
- 4) sprawy ubezpieczeniowe

Dział V rzeczowy opracowywał prasę.

Dział VI rzeczowy zajmował się rejestrem i składał się z:

A) alfabetycznych rejestrów: `

¹ Rozporządzenie o założeniu Izby Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 28 lutego. 1940 r., Zdrowie i życie, 1940, nr 2, s.15-16.

² Rozporządzenie o wcieleniu aptekarzy do Izby Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 4 maja 1940 r., Zdrowie i życie, 1940, nr 2, s.16.

- 1) lekarzy
- 2) aptek
- 3) lekarzy - dentystów
- 4) uprawnionych techników dentystycznych
- 5) nieuprawnionych techników dentystycznych
- 6) felczerów
- 7) położnych
- 8) pielęgniarzy
- 9) innych zawodów leczniczych

B) rejestru wszystkich zawodów leczniczych ułożonych według miejsca zamieszkania
Dział VII rzeczowy obejmował sprawozdawczość i rozpadał się na 10 oddziałów:

- 1) Ogólna administracja
- 2) Zwalczanie chorób zakaźnych
- 3) Zakłady lecznicze i opiekuńcze
- 4) Kąpieliska państwowe, uzdrowiska, szpitale, instytuty lecznicze
- 5) Środki apteczne i lecznicze
- 6) Praca
- 7) Służba sądowo-lekarska i badania kryminalistyczne
- 8) Służba kolejowo-lekarska przy Generalnej Dyrekcji Kolei Wschodniej
- 9) Izba Zdrowia
- 10) Polski Czerwony Krzyż

Dział VIII rzeczowy realizował zadania z zakresu pośrednictwa pracy.

Dział IX rzeczowy zajmował się sprawami żydowskimi oraz obejmował urząd badania rasy.

Do działów zawodowych funkcjonujących w Izbie Zdrowia należały:

A) Izba Lekarska, której zakres obowiązków obejmował:

- 1) Zjednoczenie lekarzy kasowych w Generalnym Gubernatorstwie
- 2) Kurs wprowadzający dla lekarzy kasowych
- 3) Wykształcenie zawodowe (studenci medycyny)
- 4) Dokszałcenie zawodowe
- 5) Badanie metod leczniczych
- 6) Komisja lekarzy' specjalistów
- 7) Rozmieszczenie lekarzy
- 8) Pogotowie, dyżury
- 9) Urząd opiniodawczy dla przerywania ciąży

B) Izba Aptekarska, która dzieliła się na następujące zakresy pracy:

- 1) Izba Aptekarska
- 2) Prasa
- 3) Badanie środków leczniczych
- 4) Sekcja drogerzystów

C) Izba Lekarsko-Dentystyczna, która dzieliła się na sekcje:

- 1) lekarzy-dentystów
 - 2) dentystów
 - 3) techników dentystycznych
- D) Grupa zawodowa felczerów
E) Grupa zawodowa położnych`

F) Grupa zawodowa personelu pielęgniarskiego i pozostałego pomocniczego personelu sanitarnego.

W poszczególnych dystryktach ekspozytury urzędu miały funkcjonować przy właściwym lekarzu okręgowym będącym pełnomocnikiem Izby Zdrowia. Na szczeblu powiatu pełnomocnikiem Izby był lekarz powiatowy, natomiast przy starostwach, o ile byli powołani -lekarze urzędowi³.

W październiku 1940r. opublikowano zarządzenie o utworzeniu Rad Zdrowia jako organów podległych Izbie Zdrowia. Obok nich powołano Okręgowe Izby Zdrowia działające na terenie poszczególnych dystryktów. Na obszarze powiatu ustanowiono Powiatowe Rady Zdrowia, które miały funkcjonować w siedzibach starosty powiatowego lub starosty miejskiego. Na jej czele stał kierownik referatu spraw zdrowotnych i zdrowotnej opieki nad ludnością przy staroście miejskim lub powiatowym. W przypadku istniejącego podziału starostwa lub miast na obwody z urzędowymi lekarzami obwodowymi, będącymi kierownikami ekspozytury wydziału spraw zdrowotnych starostwa bądź miasta, powołano na ich obszarze Obwodowe Rady Zdrowia. W miejscowościach, na terenie których swą siedzibę miało co najmniej 2 lekarzy utworzono Wielką Radę Zdrowia pod kierownictwem jednego z lekarzy. W miejscowościach, w których swą siedzibę posiadał tylko jeden lekarz ustanowiono Rady Zdrowia. Funkcję kierownika rady pełnił wówczas zamieszkały na terenie danej miejscowości lekarz⁴. Izba Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie funkcjonowała do 1945r. Jej organem urzędowym było ukazujące się w latach 1940-1944 pismo „Zdrowie i Życie”⁵.

II Dzieje zespołu

Okoliczności przekazania części akt zespołu do Archiwum ŻIH wskutek braku spisu zdawczo-odbiorczego są niemożliwe do ustalenia. W listopadzie 1996 r. Archiwum uzyskało w formie darowizny l68 „Kwestionariuszy dla pierwszego zgłoszenia zawodów leczniczych” przekazanych przez Stowarzyszenie Żydowskiego Instytutu Historycznego.

III Charakterystyka archiwalna zespołu

Nazwa zespołu: Gesundheitskammer im Generalgouvernement (Izba Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie)

Granice chronologiczne zespołu: [1939]1940-1942 [po 1945]

Granice terytorialne: obszar Generalnego Gubernatorstwa

Rozmiary zespołu: 7 ja - 0,15 mb.

Procentowy stan zachowania akt:

³ Zdrowie i Życie, 1940, nr 1, s. 2-3.

⁴ Zarządzenie o utworzeniu Rad Zdrowia jako podrzędnych organów Izby Zdrowia, Zdrowie i Życie, 1940, nr 7, s. 51-54; Okólnik nr 17 Izby Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie dot. organizacji rad zdrowia, Zdrowie i Życie, 1941, nr 3, s. 23-24; Krall W., Rada zdrowia, Zdrowie i Życie, 1940, nr 8, s.57-60.

⁵ Biberstein A, Zagłada Żydów w Krakowie, Kraków-Wrocław 1986, s. 201.

Znajdujące się w zespole materiały archiwalne stanowią jedynie niewielki fragment, wytworzonej w toku działalności urzędu dokumentacji. Procentowy stan zachowania akt należy ocenić jako szczątkowy i niemożliwy do ustalenia.

Struktura archiwalna zespołu:

Kancelaria urzędu rejestrowała dokumentację w systemie dziennikowym. Pisma wpływające do urzędu opatrywano numerem dziennika podawczego oraz dekretowano poprzez wpisanie symbolu komórki organizacyjnej (np. ÄK - Ärztekammer - Izba Lekarska).

Charakterystyka techniczna akt:

Zasób zespołu tworzą akta luźne. Zawarte w nim materiały to głównie korespondencja i formularze wypełnione pismem maszynowym lub stanowiące rękopis. Zawartość l j.a. stanowią kserokopie i wydruki zeskanowanych dokumentów. Całość dokumentacji została umieszczona w teczkach wiązanych.

Stan fizyczny akt:

Akta zachowane są w stanie dobrym.

Stan zmikrofilmowania akt:

Zespół zeskanowany.

Brakowanie akt:

Akta zespołu nie zostały poddane brakowaniu.

Została stworzona baza danych z całego zespołu.

IV Zawartość zespołu

Zawartość akt nie odzwierciedla działalności urzędu. Tworzą ją pojedyncze okólniki, korespondencja Wydziału Lekarskiego w sprawach odbycia przez lekarzy żydowskich praktyki, wykazy lekarzy żydowskich skierowanych do poszczególnych miejscowości celem wykonywania zawodu. Najliczniej zachowaną grupę akt stanowią kwestionariusze żydowskich pracowników służby zdrowia.

Zachowane materiały uniemożliwiają dokonanie oceny działalności placówki w kontekście funkcjonowania służby zdrowia na terenie Generalnego Gubernatorstwa oraz roli urzędu w realizowanej przez władze okupacyjne eksterminacji ludności żydowskiej. Mogą stanowić natomiast uzupełnienie innych materiałów źródłowych ukazujących losy i warunki egzystencji żydowskich pracowników służby zdrowia na terenie Generalnego Gubernatorstwa.

V Analiza metod porządkowania akt

Akta Izby Zdrowia w Generalnym Gubernatorstwie zostały wyłączone w toku opracowania z zespołu archiwalnego: Der Stadthauptmann der Stadt Krakau (Starosta miasta Krakowa 1939-1945). Stanowiły one 1 j.a.

Prace porządkowe nad zespołem objęły w pierwszej fazie wydzielenie z całości dokumentacji poszczególnych grup materiałów. W dalszej kolejności archiwalia zostały uporządkowane według nadanego im układu rzeczowego akt, a następnie przełożone do nowych teczek wiązanych. Na zakończenie prac nadano nowe tytuły jednostek oraz sygnatury.

Bibliografia

Źródła:

Zdrowie i Życie, 1940, nr 1, nr 2, nr 7, nr 8; 1941, nr 3.

Literatura:

Biberstein A, Zagłada Żydów w Krakowie, Kraków-Wrocław 1986, s. 201.

Wykaz skrótów

masz. – maszynopis

rkps - rękopis

j.pol. – język polski

j.niem. – język niemiecki

Inwentarz:

1. Okólniki
[1939] 1940, masz, druk, j.niem., j.pol., luzy
2. Korespondencja lekarzy żydowskich dot. przydziału miejsc pracy.
1941, masz., j.niem., j.pol., luzy
3. Kwestionariusze żydowskich pracowników służby zdrowia dla pierwszego zgłoszenia zawodów leczniczych T. 1 (litery A-G)
1940-1942, druk, rkps, masz., j.niem., j.pol., j.ros., luzy
4. Kwestionariusze żydowskich pracowników służby zdrowia dla pierwszego zgłoszenia zawodów leczniczych T. 2 (litery H-M)
1940-1942, druk, rkps, masz., j.niem., j.pol., j.ros., luzy
5. Kwestionariusze żydowskich pracowników służby zdrowia dla pierwszego zgłoszenia zawodów leczniczych T. 3 (litery N-Z)
1940-1942, druk, rkps, masz., j.niem., j.pol., j.ros., luzy
6. Kwestionariusze żydowskich pracowników służby zdrowia dla pierwszego zgłoszenia zawodów leczniczych (1942 r.) – kserokopie i wydruki zeskanowanych dokumentów.
po 1945, kserokopie, j.niem., j.pol., j.ros., luzy
7. Spisy lekarzy żydowskich skierowanych do poszczególnych miejsc pracy.
1941, rkps, j.pol., j.niem., luzy
- 8.